

Справа «Кац та інші проти України»

(“Kats and Others v. Ukraine”)

29971/04

У рішенні, ухваленому 18 грудня 2008 року у справі «Кац та інші проти України», Суд постановив, що:

- було порушено ст. 2 Конвенції (право на життя) стосовно ненадання п. Ользі Біляк належної медичної допомоги під час тримання її під вартою;
- мало місце порушення ст. 2 Конвенції стосовно неналежного розслідування обставин смерті п. Ольги Біляк;
- було порушено ч. 1 ст. 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявникам по 7 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 1 500 євро п. Олегу Кацу на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниками по справі є троє громадян України: Олег Володимирович Кац, його жінка – Тетяна Володимирівна Кац, обоє 1946 р. н., та їхній внук – Станіслав Ігорович Біляк, 1993 р. н. Усі заявники проживають у м. Києві. Пан Олег та п. Тетяна Кац є батьками, а п. Станіслав Біляк сином Ольги Олегівни Біляк, 1971 р. н., яка у лютому 2004 року померла під час тримання її під вартою у слідчому ізоляторі (далі – СІЗО). На момент арешту вона хворіла на шизофренію та на вірус імунодефіциту людини (далі – ВІЛ).

Справа стосувалася скарги заявників на те, що українські органи влади були відповідальними за смерть їхньої родички, оскільки вони не спромоглися забезпечити п. Біляк адекватною медичною допомогою під час утримання її під вартою або ж звільнити її з огляду на стан здоров'я.

14 квітня 2003 року п. Біляк була заарештована та взята під варту через підозру у вчиненні пограбування.

Після прибуття до СІЗО її оглянув лікар, який дійшов висновку, що п. Біляк здорова. Проте під час утримання під вартою вона хворіла на різні хронічні захворювання: виразку шлунку, бронхіт, пієлонефрит та інші хвороби, які, будучи

ускладненими ВІЛ, потребували постійного медичного догляду та відповідного лікування.

26 вересня 2003 року батько п. Біляк надіслав листа адміністрації СІЗО з проханням госпіталізувати його дочку, оскільки з 1999 року вона була носієм ВІЛ. Однак адміністрація відмовилася направити підозрювану до спеціальної лікарні, а також не госпіталізувала її у лікарні СІЗО.

У грудні 2003 року здоров'я п. Біляк почало серйозно погіршуватися. Вона страждала на порушення дихання, високу температуру тіла та швидку втрату ваги. Аби зменшити температуру їй давали пігулки. На початку січня 2004 року вона поскаржилася лікарям на постійний біль у животі та блювоту, після чого їй був поставлений діагноз – загострення виразки шлунку.

13 та 19 січня 2004 року районна прокуратура, не звертаючи уваги на стан здоров'я підозрюваної, відхилила прохання батька про її звільнення. 21 січня 2004 року підозрювану оглянули лікар-кардіолог, психіатр та голова медичної комісії СІЗО; їй зробили рентген, аналіз крові та приписали вживати протизапальні таблетки, легкі заспокійливі ліки й антибіотики. Наступного дня начальник СІЗО попросив слідчих перевірити, чи можливо звільнити п. Біляк з огляду на стан її здоров'я.

29 січня 2004 року районний відділок міліції дав дозвіл на її звільнення, а 2 лютого 2004 року це рішення мало бути виконане. Однак 1 лютого 2004 року п. Біляк померла.

Висновок судово-медичної експертизи зафіксував, що вона померла від захворювань, ускладнених ВІЛ, зокрема через септичну пневмонію.

Відразу ж після смерті своєї родички заявники подали заяву про порушення кримінальної справи проти адміністрації СІЗО, звинувачуючи їх у недбалому виконанні своїх службових обов'язків. Відповідно до висновку Київського міського бюро судово-медичних експертиз від 17 листопада 2006 року неправильно поставлений лікарями СІЗО діагноз призвів до того, що п. Біляк не було надано необхідної медичної допомоги, а тому адміністрація СІЗО не була безпосередньо відповідальною за смерть родички заявників. Слідчі органи тричі відмовлялись порушувати кримінальну справу проти адміністрації СІЗО на тій підставі, що не було жодних доказів того, що причиною смерті п. Біляк було насильство або ж недбалість медичних представників. Ці рішення пізніше були скасовані, а справа була направлена на додаткове розслідування, яке триває й досі.

Уряд зазначив, що п. Біляк неодноразово оглядалась медпрацівниками СІЗО, їй надавались відповідне медичне лікування та медикаменти, але заявниця померла від

непередбачуваного розвитку хвороби, якою вона заразилась ще до взяття під варту і про яку вона не повідомила адміністрацію СІЗО.

Зміст рішення Суду

Посилаючись на ст. 2, 3, ч. 1 ст. 5 та ст. 13 Конвенції, заявники скаржились на те, що українські органи влади були відповідальними за смерть їхньої родички, оскільки під час тримання її під вартою не спромоглись надати їй адекватну медичну допомогу.

Суд нагадав, що у вересні 2003 року п. Кац, надіславши листа адміністрації СІЗО, поінформував останню, що п. Біляк була ВІЛ-інфікована. Суд зазначив, що особи, хворі на ВІЛ, є вразливими щодо інших серйозних захворювань. Суд був вражений браком уваги до проблем здоров'я п. Біляк через відмову адміністрації СІЗО помістити її до лікарні та через ненадання необхідної медичної допомоги. На думку Суду, лікування п. Біляк було занадто поверхневим.

Більше того, незважаючи на те, що з грудня 2003 року до січня 2004 року стан здоров'я підозрюваної значно погіршився і цей факт, до речі, не заперечувався Урядом, лише 21 січня 2004 року був проведений більш ґрунтовний медичний огляд п. Біляк. Але навіть після 22 січня 2004 року, коли адміністрація СІЗО вирішила помістити її до лікарні та подала відповідний запит слідчим органам, п. Біляк і надалі залишалась у камері.

Крім того, запит адміністрації СІЗО про негайне звільнення родички заявників був розглянутий лише через сім днів після його надходження, а саме рішення було виконане з 4-денним зволіканням, під час якого п. Біляк померла.

Врешті Суд зазначив, що Уряд не оспорував правильності висновку бюро судово-медичних експертиз від 17 листопада 2006 року, в якому вказувалось, що неадекватна медична допомога під час утримання під вартою п. Біляк непрямо призвела до її смерті; Уряд також не навів жодних інших медичних свідчень, які б спростовували цей висновок.

Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 2 Конвенції стосовно неспроможності владних органів захистити право п. Біляк на життя.

Суд зауважив, що розслідування смерті родички заявників триває вже 4 роки та 9 місяців. Національні суди кілька разів направляли справу на додаткове розслідування з детальними інструкціями стосовно доказів, які потрібно зібрати, та стосовно обставин справи, які потрібно дослідити; однак слідчі органи цих інструкцій у повній мірі не дотримувались. Рішення місцевої прокуратури не порушувати кримінальної справи, будучи вражаюче стислим, обмежувалось лише висновком про те, що смерть

родички заявників не була спричинена насильством або ж недбалістю медичних працівників СІЗО. Більше того, слідчі органи не дослідили скаргу заявників стосовно якості лікування п. Біляк з огляду на її захворювання на ВІЛ. І нарешті, не допускаючи заявників до матеріалів справи, не інформуючи їх та не консультуючись з ними стосовно будь-яких доказів чи свідків, слідчі органи фактично виключили їх з процесу розслідування кримінальної справи.

Таким чином, Суд дійшов висновку про те, що Україна не спромоглася провести ефективне та належне розслідування смерті п. Біляк, що також є порушенням ст. 2 Конвенції.

Суд звернув увагу на те, що відповідно до ст. 165-1 Кримінально-процесуального кодексу України затримана особа повинна бути негайно повідомлена про прийняте рішення стосовно її звільнення. Крім того, ст. 20 закону України «Про попереднє ув'язнення» передбачає, що адміністрація СІЗО після отримання такого рішення повинна негайно виконати його. У розглядуваній справі зазначені вище положення законів України не були виконані, а тому Суд постановив, що тримання п. Біляк під вартою з 29 січня до 1 лютого 2004 року було незаконним і таким, що порушувало ч. 1 ст. 5 Конвенції.

У світлі прийнятого Судом рішення про порушення ст. 2 Конвенції він дійшов висновку, що немає необхідності аналізувати скарги заявників стосовно порушень статей 3 та 13 Конвенції.